

Djeca danas dobivaju golemu količinu informacija, no znaju li ih praktično upotrijebiti kad izađu iz škole? Vodeći europski pedagog Jesper Juul ističe kako djecu u školi trebamo učiti stjecanju povjerenja u same sebe, izražavanju i socijalnim vještinama, no da bismo u tome uspjeli, moramo u potpunosti promijeniti odgojni sustav

Ima li škola smisla?

U današnje smo vrijeme svi izloženi različitim pritiscima okoline i zahtjevnih poslovnih okruženja, očekivanjima članova obitelji te pojačanom stresu koji oblikuje našu svakodnevnicu. U nekim situacijama znamo biti gotovo u predinfarktnom stanju, no doživljavaju li to i naša djeca – u školi? Jesu li se škola i obrazovni sustav kakvoga danas poznajemo ipak pokazali nedostatnima, neprikladnima i možda prije svega, štetnima? To pitanje postavlja i Jesper Juul, jedan od najpoznatijih svjetskih pedagoga koji još dodatno zaoštrava ovu raspravu u svojoj novoj knjizi *Škola u infarktnom stanju*, koju je nedavno objavilo Znanje.

RASKRIŽJE

Danac Jesper Juul obiteljski je terapeut koji je svjetsku slavu stekao kao autor jedne od najpopularnijih knjiga o odgoju krajem 20. stoljeća, *Vaše kompetentno dijete – prema novim te-*

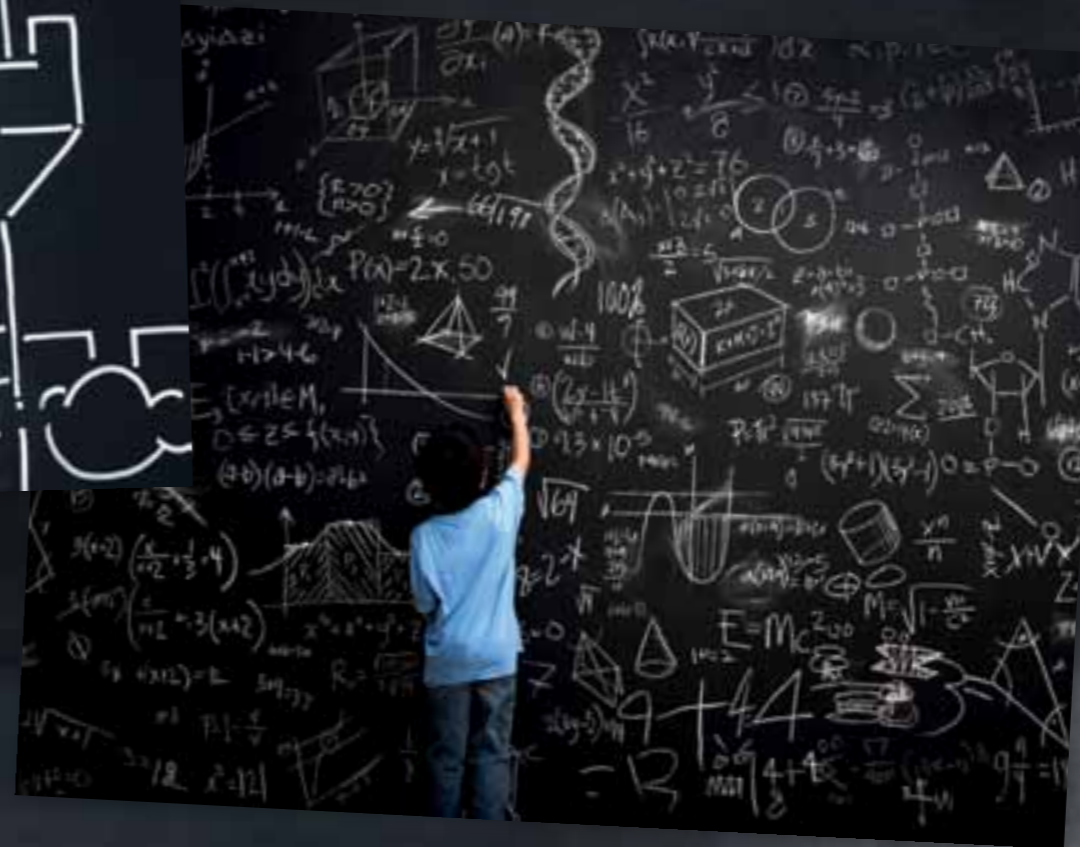
meljnim vrijednostima obitelji. Nakon što je prevedena na engleski, a kasnije i na mnoge druge jezike, 2001. godine knjiga je izazvala iznimno snažne reakcije i rasprave o odgoju i ulozi roditelja u suvremenoj obitelji. Roditeljstvo se, prema ovom stručnjaku, nalazi na raskrižju između tradicionalnog modela, koji inzistira na poslušnosti, konformizmu pa čak fizičkom i emotivnom nasilju, i nove paradigme odgoja koja promovira toleranciju, uvažavanje i ravnopravnost djece i odraslih. Od samih početaka svog terapijskog rada Juul je veliku pažnju posvetio i nastavnicima i školama kao iznimno važnom segmentu dječjeg razvoja i sazrijevanja. Na tom tragu nastavio je istraživati i pisati knjige o odgoju, obitelji i obrazovnom sustavu te je u sklopu svoga rada 2004. godine osnovao i međunarodnu organizaciju *Familylab* koja u mnogim europskim zemljama, pa tako i u našoj, osmišljava i nudi seminare, predavanja i radionice roditeljima i stručnjacima

koji rade s djecom i mladima.

U svojoj novoj knjizi autor nije pokrenuo diskusiju o sadržaju nastavnog gradiva ni o unapređenju školskog uspjeha i postignuća, nego je započeo važnu raspravu o svakodnevnim procesima koji se u školama zbivaju između učenika, nastavnika i roditelja. Nije napisao knjigu poput američkih hit-uspješnica o tome kako u pet koraka izgraditi dobru školu, nego vodič koji će roditeljima, nastavnicima pa i učenicima dati neke osnovne smjernice, ideje i prijedloge o tome kako učiniti školu kreativnim i veselim mjestom za učenje, a ne mjestom gdje caruju pritisak, nepovjerenje i kontrola.

ODNOSI

Naš je školski sustav potpuno orijentiran na uspjeh, dakle stjecanje što boljih ocjena i što više sadržajnog znanja, a ne na istinsko razumijevanje nastavne građe, razvijanje kompetencija i vještina, u koje se ubrajaju i ljudski odnosi.

4 stupa

U izobrazbi nastavnika, smatra Juul, nedostaju četiri stupa. Nastavnici prije svega trebaju naučiti kako se oblikuje dobar dijalog sa svakim pojedinačnim djetetom uvažavajući njihove međusobne razlike. Osim toga, treba ih educirati kako se vode smisljeni dijalozi sa skupinama, dakle, razredima. Treće, valja naučiti kako se razgovara s roditeljima, kojih se neki nastavnici i boje, te osvijestiti i naučiti što se podrazumijeva pod vodstvom.

Kako ističe Juul, svaki nastavnik utječe i odgaja dijete svojom prisutnošću i primjerom, dakle svojom osobnošću, a ne samo stručnim znanjem iz pojedinog predmeta.

POŠTOVANJE DJETETA

Dijete bi se trebalo učiti vođenju, ali i uspješnim odnosima. A to će najbolje naučiti ako nastavnik s njim razvije tolerantan i uvažavajući dijalog, poštujući njegovo mišljenje i stavove, ali prije svega treba inicirati otvoren i iskren razgovor o ponašanju i problemima koji muče učenika. Kompetencija u odnosima prvenstveno iziskuje ozbiljno shvaćanje misli i osjećaja učenika. Mnogi nastavnici tvrde da nemaju vremena za takve razgovore iako za njih najčešće nije potrebno puno vremena, nego ozbiljan i zainteresiran pristup nastavnika, jer djeca u pravilu i većini slučajeva točno znaju zašto im je loše ili zbog čega imaju neki problem. U ravnopravnom dijalogu svi sudionici uspijevaju izraziti svoje misli, osjećaje, snove i ciljeve, umjesto da teoretiziraju ili govore ne obazirući se na ostale. Možda najbolji primjer za to Juul daje kada navodi odlomak iz govora jednog školskog ravnatelja prije ljetnih školskih praznika: „Drage učenice i učenici, protekle školske godine devedeset i dva posto vas je redovito pohađalo nastavu. To nas veseli i zato vam želimo zahvaliti. S onih osam posto koji nisu dolazili,

rado bismo razgovarali nakon praznika, jer samo od vas možemo naučiti kako ovu školu učiniti boljim mjestom.“ Nakon praznika, uslijedili su razgovori s tim učenicima, koji su bili puni razumijevanja, tolerancije i iskrenog zauzimanja nastavnika u rješavanju njihovih problema. Sljedeće godine postotak nedolazaka se smanjio na tri posto.

Ukratko, rješenje leži u razvijanju osobnog samopouzdanja nastavnika i njegove samosvijesti, dakle u osvješćavanju vlastitih potencijala, ali i nedostataka te iskrenom odnosu prvenstveno prema samome sebi. Juul dodatno naglašava da brojni odrasli imaju zajednički problem – ne mogu reći „da“ onda kada misle „da“ i ne mogu reći „ne“ onda kada misle „ne“, za razliku od djece koja tu sposobnost imaju od ranih dana, no ona se vremenom, zbog utjecaja okoline i odgoja, naprosto izgubi. Primijenjeno na škole, to znači da moramo izgraditi kulturu u kojoj se svatko mora osjećati poštovan i uvažen te u kojoj nitko neće biti prisiljen osjećati se krivim bez obzira na ono što misli. Nastavnici, prije svega, sami sebe moraju početi shvaćati ozbiljno – s jedne strane, proučiti svoje profesionalne potrebe te osobne i stručne granice, a s druge strane, prihvatiti odgovornost za kvalitetu interakcije s učenicima.

Juul ističe da je glavna pretpostavka nove škole upravo suradnja između učenika, roditelja i nastavnika. Nova

škola tako treba postati mjesto partnerstva, a ne mjesto dominacije i podložništva. Danski terapeut smatra da se prvi korak koji treba učiniti odnosi na promjenu kvalitete odnosa između nastavnika i učenika. Učenik treba postati ravnopravan sugovornik i suigrač u obrazovnom sustavu, umjesto da bude marioneta i mali poslušnik koji izvršava dane mu zadatke. Ako postavimo srž odgoja i obrazovanja na taj način, trebali bismo zaboraviti tradicionalna načela odgoja koja smatraju da „djeca nisu pravi ljudi od rođenja pa trebaju biti podvrgnuti jakom utjecaju i manipulaciji odraslih te kako moraju navršiti određenu dob da bi ih se smatralo ravnopravnim i zbiljskim ljudima“. Odgoj koji uključuje moraliziranje, netolerantnost i zapovijedanje razorno djeluje na dječje samopoštovanje. Suvremeni odgoj treba biti utemeljen na razumijevanju, toleranciji i demokraciji između roditelja i djece.

DEMOKRACIJA

Juul naglašava da djeci treba dati mogućnost pružanja povratne informacije, što će roditeljima i učiteljima pomoći u odbacivanju neplodnih i besosjećajnih obrazaca ponašanja. To zahtijeva više od demokratiziranja dijaloga između djece i odraslih, što znači da moramo razvijati vrstu dijaloga koju čak ni mnogi odrasli ne mogu uspostaviti sa sebi ravnima. Riječ je o osobnom dijalogu utemelje-

‘Djeca nemaju moć nad time kako će se razvijati grupna dinamika. To ovisi isključivo o nastavniku i o njegovim kvalitetama vođe. Djeca u okruženju punom dosade i kritike ne mogu učiti. Iako je to jasno svakom djetetu i svakom roditelju, u našim se školama u tom pogledu nije ništa promijenilo’

‘Ako staru kulturu poslušnosti napokon želimo zamijeniti novom kulturom odgovornosti prema sebi i drugima, moramo imati povjerenja u sebe i druge. I snagu i hrabrost da se odvažimo iskočiti iz te ovisnosti’

Novi odnos prema sebi

Suvremeno doba sve nas, pa tako i nastavnike i roditelje, stavlja pred nove izazove, načinom života i zahtjevima okoline. Ako želimo živjeti aktivan, ispunjen i kreativan život, a ne svesti svoju svakodnevicu na puko preživljavanje, moramo razviti neke dodatne vještine, odnosno izgraditi drugačiji odnos prema samima sebi. Potrebno je usuditi se biti hrabar, razvijati vlastite sposobnosti i potencijale, ali prije svega zalagati se za ono u što sami vjerujemo, a ne povoditi se za društvenim konvencijama ili onime što su nas naučili naši roditelji, ako to nije u skladu s našom osobnošću.

Knjigu Jespera Juula *Škola u infarktnom stanju* objavilo je Znanje

nom na jednakom dostojanstvu sugovornika. Shvaćajući roditeljstvo, pa tako i ulogu nastavnika u školama, jednom od najtežih kreativnih vokacija, u jednom svom intervjuu Juul je istaknuo da roditeljstvo treba osmisлити gotovo sasvim iz početka, jer u tradicionalnom odgoju nema mnogo onoga što bismo mogli preuzeti. „Mnogi ljudi kritiziraju suvremene roditelje zato što su vrlo nesigurni, ali ja ih ne kritiziram, nego ih nastojim podržati. Današnji roditelji pionirski krče, pronalaze i stalno izmišljaju sasvim nove putove bliskosti i odgovornosti, nemaju nikakve uzore, ni u vlastitoj obitelji ni drugdje, a ne mogu ni otputovati u neku kulturu koja je ‘bolja’ od naše i tamo pronaći čaroban ključ za nenasilno podizanje djece. Sve se mora osmisлити ispočetka, što je iznimno težak posao.“

Juul nastavnike, uz roditelje, smatra najvažnijim odraslim osobama u životu većine djece i mladih. Pritom naglašava da je njihov zadatak poticati djecu da razviju što veću životnu snagu i socijalne vještine. Točno je da nastavnici dosad nisu bili obrazovani za to, no to ovu potrebu ne mijenja. To samo pojašnjava da smo na početku nužnih promjena.

VAŽNA PITANJA

Ono što se svi zajedno trebamo upitati jest odgovara li današnja paradigma odgoja vremenu u kojem živimo ili i dalje proizvodi učenike pune kompleksa i frustracija, podložne i nesigurne? Prati li suvremeni odgoj novija znanstvena istraživanja na području razvojne psihologije i neuroznanosti? Što je to krivo postavljeno u postojećem obrazovnom sustavu da prirodna znatiželja, entuzijazam i kreativnost, nakon prvih godina škole prerastu u mrtvilo, nezainteresiranost, mrsku obvezu i gnjavažu?

Želi li nastavnik razvijati entuzijazam, kreativnost i samopouzdanje svojih učenika, treba s puno pažnje, ljubavi i strpljenja voditi nastavu, ali prvenstveno obraćajući pažnju na raspoloženja, reakcije i aktivnosti učenika tijekom učenja i poučavanja, a ne isključivo na nastavni sadržaj, ispunjavanje plana i

programa, ocjenjivanje i zadaće. Odnos otvorenog i iskrenog dijaloga koji uspostavlja nastavnik treba biti ispunjen i pohvalama, ali i argumentiranim kritikama koje će na taj način pomoći učeniku bez nametanja osjećaja krivnje, neuspjeha ili pritiska.

„Ne napredujete u nekom predmetu isključivo zbog više nastavnih sati, napredujete ako ste prisutni i spremni za učenje. To znači da su razum i srce otvoreni za ono što nastavnik nudi ili što nudi suradnja s ostalim učenicima. Djeca trebaju mir da bi mogla učiti. Moraju se moći koncentrirati i moraju imati kontakt sami sa sobom. To se jača kad djeca usmjere pozornost na vlastito disanje, osjete tlo pod nogama i svoju svijest okrenu prema unutra. Tako grade kontakt sami sa sobom.“ Primjerice, u danskoj školi Elling nastavnici i učenici zajedno sudjeluju u vježbama opuštanja koje omogućuju kontakt s vlastitom unutrašnjošću. Na taj način, kako tvrdi Jesper Juul, nastavnicima raste osjećaj zadovoljstva na poslu. Osim toga, dobivaju alat koji im pomaže u rješavanju sukoba i nemira tijekom nastave. U tom kontekstu, Juul primjenjuje i suvremenu teoriju o devet vrsta inteligencije, harvardskog profesora Howarda Gardnera. Naime, Gardner uz jezičnu, muzičku, logičko-matematičku, prostornu, tjelesno-kineziološku, intrapersonalnu i naturalističku inteligenciju, navodi devetu inteligenciju kao iznimno važan skup osobina koji nam omogućuje da otkrivamo vlastitu unutarnju prirodu, susrećemo se s njom i ponovno je prepoznajemo. Kako nam objašnjava Gardner, ta nam vrsta inteligencije omogućuje da u ovom suvremenom, užurbanom načinu života, pronađemo svoj mir i osvijestimo vlastitu snagu i potencijale koje valja razvijati, a sve radi toga da sami sebe razumijemo na dublji način i razvijemo prijateljski odnos sa samima sobom u kojemu ćemo uvažavati sebe te vlastite potrebe i granice. Možda ćete se i začuditi, no upravo su to odlike najboljeg roditelja, a kako nam Juul poručuje – i nastavnika. **S**